

VZPOMÍNKA NA FRANTIŠKA JIRÁNKA

Jednomu z našich nejlepších pedagogických psychologů by bylo 14. ledna 2004 devadesát – kdyby nezemřel v dubnu 1977 nedlouho po podpisu Charty 77 a po propuštění z Univerzity Karlovy.

Byl hlubokým znalcem Piageta, Vygotského a Wallona. Jako první u nás překládal Nuttina (viz Struktura osobnosti), Piageta (Psychologii inteligence) a další významné autory. Byl na jedné straně výrazně empiricky zaměřeným badatelem, jehož sociálně pedagogická měření byla výstavně precizní a jehož koncepty empirického zkoumání a měření nebyly dodnes překonány. Připomínám na příklad výzkum Gramatické a matematické vědomosti abiturientů (spolu s F. Cuřínem, K. Hrušou a V. Míkou). Usiloval o to, aby se vždy vycházelo z fenomenologicky jasného stanoviska, protože teprve potom lze – podle jeho názoru – korektně zkoumat skutečnost. Položení otázky, na niž měla realita, jíž je pro člověka dynamická síť vztahů, odpovědět, bylo vždy přesně promyšlené, takže všechny možné interpretace i desinterpretace byly uváženy a zahrnuty do výzkumu.

A jeho skvělé vysokoškolské učebnice? Studovali jsme je, abychom se učili průzračnému stylu didaktického mistra. Nemálo impulzů přinášel i do filozofie výchovy, pedagogiky a obecné didaktiky. Vzpomínám jen na jeho úsilí o pojmovou čistotu! Kdo je vlastně pedagog – ten, kdo vychovává a vyučuje, nebo ten, kdo se zabývá oborem zvaným pedagogika?

Nemohu nepřipomenout alespoň některé z dalších publikací, jejichž byl autorem či vůdčím spoluautorem: Otázky psychologie učení (spolu se Z. Holubářem a B. Lomovou), Úvod do obecné psychologie (spolu

s J. Součkem, jde o příručku pro studium učitelství na vysokých školách), Pedagogická psychologie (spolu s J. Součkem, J. Fišerem a Z. Holubářem) či monografičtější Rozvoj myšlení žáků mladšího školního věku při učení základům dějepisu nebo Psychologické otázky počátečního čtení a psaní (spolu s J. Ditrichovou, B. Friedlovou, A. Lebedovou a J. Součkem).

Měl rozsáhlé filozofické znalosti. Bylo potěšením poslouchat jeho debaty s profesorem Janem Patočkou, který Františka Jiránka navštěvoval v jeho vile v Praze-Liboci. Chodíval jsem tam též, pil čaj a užíval srdečné pohostinnosti domu. František byl velmi pozorný posluchač, dával partnerovi nerušený prostor k vyjádření jeho stanoviska a jeho reakcí byly jakoby jen drobné poznámky, které však měly nečekaně hluboký dosah. On sám říkával, že nasazuje blešky do kožichu.

V šedesátých letech se v jeho pracovně v Karolinu scházivalo pravidelně kolem desíti – někdy i více – univerzitních učitelů a konaly se tam nekonformní přednášky a diskuse filozofického, pedagogického a psychologického charakteru. Odtud dokonce vyrostlo také prohlášení třinácti signatářů proti „zglajchšaltování“ pedagogiky, které vyšlo v tehdejších Literárních novinách. Mezi podpisy nechyběl ovšem ani Jiránek, ale ani Patočka. To pak bylo v normalizační době důvodem nemalého perzekučního tlaku – Jiránek nesměl vysokoškolsky působit, ale nepoddal se a pokračoval s řadou ostatních v neoportuných publikacích v rámci tehdejšího Krajského pedagogického ústavu. Organizační zásluhu na tom měla Dr. Marie Mašindová. Poslední Jiránkova publikace je datována rokem 1974.

Brzy po zveřejnění seznamu signatářů Charty 77 vpadli členové StB do Jiráňkovic a vyšetřovali, jaké „podvratné“ kontakty udržuje. Dostal z univerzity okamžitou výpověď. Tento brutální tlak trval i v dalších

týdnech. Patočka zemřel 13. března 1977, doc. dr. František Jiránek, CSc., pak brzy nato nedlouho po svém posledním policejním výslechu 18. dubna v půl sedmé ráno.

Radim Palouš

ZA PROFESOREM PhDr. MIROSLAVEM CIPREM, DrSc.

Českou pedagogickou obec zasáhla v polovině října m.r. smutná zpráva. Profesor Miroslav Cipro zemřel v Praze 13. října 2003 v nemocnici Na Homolce v nedožitém 85. roce svého bohatého a plodného života. Uzavřelo se dílo jednoho z posledních pedagogických syntetiků, schopných obsáhnout celosvětové pedagogické dění a zobecnit v něm určující vývojové trendy. Jeho odkaz však nebude patřit jen historikům školství a pedagogiky, ale všem zájemcům o pedagogické ideje, protože šíře záběru profesora Cipra byla velmi rozsáhlá a zanechané dílo je více než úctyhodné.

Miroslav Cipro se narodil v Plzni 13. prosince 1918. Po studiích na učitelském ústavu se od roku 1927 věnoval dráze venkovského učitele na Plzeňsku a posléze i v Praze. Po složení doplňovací maturity na reálném gymnáziu v roce 1944 byl totálně nasazen a hned po otevření českých vysokých škol v roce 1945 přijat ke studiu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde v roce 1949 promoval v oboru ruština a filozofie. Jako mladý pedagog s jasnou ideologickou výbavou ovlivněnou válečnými a poválečnými událostmi rychle postupoval ve vědecké kariéře, kterou zahájil ve Výzkumném ústavu pedagogickém v Praze zaměřením na problémy kázně a morálky žáků. V roce 1951 získal titul PhDr. V letech 1955 až 1958 pracoval jako ředitel Ústředního

ústavu pro vzdělávání učitelů a školských pracovníků a svými názory výrazně ovlivňoval chystanou zásadní školskou reformu z konce 50. a počátku 60. let. V roce 1958 obhájil dizertační práci, získal titul CSc. a krátce na to byl v roce 1963 habilitován pro obor pedagogika na Karlově univerzitě v Praze. V letech 1964 až 1970 byl ředitelem Výzkumného ústavu pedagogického a zabýval se problematikou modernizace vzdělávacího obsahu v základních a středních školách. V té době u nás jako první opět otevřel po 20 letech diskusi na téma pedagogické diferenciace. V roce 1967 obhájil titul DrSc. Koncem 60. let se ideově postavil za opatrné reformy, které neměly narušit rámec celkového politického systému. V první polovině 70. let ve funkci náměstka ministra školství a ředitele pedagogické komise ČSAV výrazně ovlivňoval chystanou přestavbu čs. výchovně-vzdělávacího systému, nařízenou od roku 1973 ÚV KSČ. V letech 1976 až 1980 pracoval jako zahraniční expert v Ústředním sekretariátu UNESCO v Paříži a vedl několik misí proti analfabetismu v rozvojových zemích Asie a Afriky. V této době, kdy procestoval téměř celý svět, měl také možnost seznámit se osobně s předními pedagogy jednotlivých kontinentů a jejich zásadními pedagogickými pracemi, čehož mistrně využíval po svém návratu do Československa v rámci svého